

EL PAISATGE DEL COLLSACABRA VIST PELS NOSTRES POETES I ESCRITORS

PRESENTACIÓ

Amb aquest acte volem donar veu a les paraules d'alguns dels nostres poetes i escriptors, que van viure al Collsacabra, el van conèixer i el van estimar. Les seves paraules expressen els sentiments i les emocions que el paisatge del Collsacabra els produïa. Ens parlen del paisatge del segle XX. No han passat gaires anys, com a molt un parell de dècades, de les darreres descripcions d'en Quirze Parés fins avui, però han canviat moltes coses. Aquesta lectura no vol ser només un acte bonic del qual tots en sortim ben cofois. Vol ser també un toc d'atenció sobre la pèrdua de riquesa ambiental que creix dia rere dia, també al Collsacabra: fonts i rieres greument contaminades per l'excés de purins i minvades de cabal per tota mena de captacions, boscos abandonats o talats impunement, la fauna que es perd perquè perd els seus hàbitats, nous polígons i urbanitzacions sense ordre ni concert. El Collsacabra encara és viu, però està malalt i pateix agressions continuades que posen en entredit el seu futur més immediat. Cal que entre tots cerquem solucions per recuperar i millorar els seus ecosistemes valuosos i fràgils, fent de la sostenibilitat la nostra millor eina de relació amb l'entorn. En cas contrari, els humans seguirem sent els principals enemics del nostre territori i, poc a poc, però de forma inexorable, el perdrem per sempre. La natura, tard o d'hora, ens passarà factura i el preu que ens cobrarà no el podrem pagar amb diners.

EL ROCAM

Joan Triadú

A Collsacabra, la roca es dreça pels torrents cap als rasos habitants, i entra fins a les cuines fumades de les cases. La roca és com la carn d'aquest país. Els arbres, els homes i el bestiar s'hi arrapen amb tenacitat i confiança. La capa de terra és prima, sedenta. La vida hi creix amb esforç, de vegades sense aigua o, a l'inrevés, negada pels grans ruixats dels canvis de temps. Però sempre sobresurt la roca, de color de núvol gris, i gastada per l'erosió. Les pedres brillen als pendents del bosc després d'una tensa pluja. A la fageda immensa que s'estén per l'obaga des del Ter al Far, la

roca suporta els camins i traça les escales sonores que petgen els animals de bast tot endinsant-se per les Guilleries. Les aigües s'arrisquen de biaix a creuar, per la pedra més dura, l'espai de claror; a la recerca d'un brot d'herba tendra, mentre puja un fum clar dels masos i canta el pigot, decidit i monòton. Tot és dur, però és pot escrostonar com la roca. El parlar és decidit i vola com un roc de pastor. Tot és vell i gastat fins en els brots més nous i vius, en el color dels camps de blat de moro vora els camins pelats de les pedres i els cingles. Quan s'hi posa la boira, vora el matí o vora el vespre, il·lumina la pedra.

ELS CINGLES

Fortià Solà i Quirze Parés

Aquest bocí de terra, alterós i fresquívol, posat entre la Plana de Vic, la Guilleria i els tan deliciosos pradells d'Olot, és el Cabrerès. Un cingle llarguíssim i tallat a dret fil constitueix el seu límit natural. Les configuracions dels seus cingles i muntanyes no tenen parió en tota la contornada. Els penyals de Cabrera i d'Aiats, segats horitzontalment, tenen tot el tirat d'un ruïnós amfiteatre, que una raça de ciclops hagués bastit, per tal de tancar la plana de Vic per la banda de llevant; El morro del Far, colossal castell de roca aixecat sobre precipicis i molt més sortit enfora que les altres roques germanes, sembla el braç d'un port gegantí, entre els serrats de Cantallops, que són les seves ones encantades; L'Agullola de Sant Joan, tan airosa i acimada. Les gegantines cingleres de Tavertet, que es bolquen sobre les valls de Sau i ofrenen, als ulls embadalits del viant, un ciclopi i torturat paisatge, sembrat d'enormes penyals.

LA VEGETACIÓ

Antoni Noguera i Josep Pla

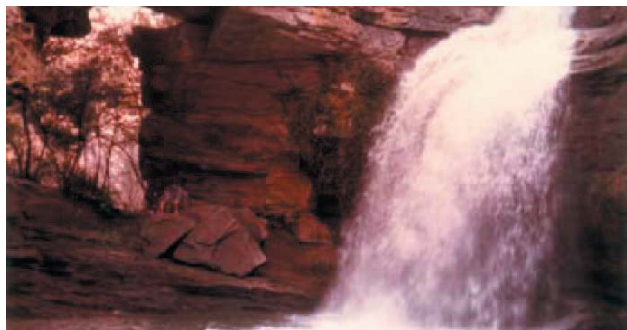
Abans de les tales d'arbres, Collsacabra degué ser un temple de la natura. Encara conserva una meravellosa riquesa arbòria, la més bella botànica de les comarques subpirinenques. Les muntanyes que l'envolten per ponent són emboscades de dalt a baix per la

canviant presència dels faigs; els vessants que rostos avall arriben a les valls són coberts pel verd negre de les alzines; als fondals la vegetació és de vegades tan espessa que hi sura com una llum d'aquàrium, d'un verd poma desmaiada, difús, suauíssim. A qualsevol recolze del camí, en tombar un marge, en pujar un pendent, ens sorprèn un nou matís: un freixe d'arquitectura digna d'un fons de pintura, un roure d'estructura gòtica, un faig d'ombra transparent. Pollanques de fulles tremoloses a l'estiu i brancatge, fi com el fum, a l'hivern. El blanc net dels troncs dels bedolls, emmarcats per branquillons desmaiats i rogencs; els encatífats de falgueres, el verd metàl·lic dels boixers, el verd maragda dels esvelts ginebres. Rouredes tendres, fuetejades pel llamp i el vent, arbredes d'acerats i bellugadissos trèmols. L'aire finíssim que puja dels cingles i branqueja els espígols, les flors blanques i rosades de l'arc punyent, el perfum de les petites, delicioses, maduixes de bosc.

Josep Maria de Sagarra,

dedicà aquests versos als arbres del Collsacabra:

La soca d'alzina, front de vella,
i el faig verd d'aigua i enamoradís,
i el roure, fulla seca i cassanella,
i el pollancre, estirat i socallís,
i el vern, música fonda i copa viva,
i el trèmol, que no atura el tremolor,
i el beç, fulla de neu i tronc d'oliva,
i el pi, grapada verda de verdor,
i el castanyer, encantada pampolada,
i el freixe, que és tot nervi i brancadet,
i l'om, trena rissada i refilada,

L'AIGUA

Quirze Parés i Ramon Vinyeta

L'aigua és una gran forjadora de paisatges: rieres i torrents, salts i avencs, valls i cingleres són el resultat del seu treball llarg i perseverant. En tot temps s'ha observat respecte i estima envers l'aigua. Els paratges amb aigua, roca i penya-segats han estat sovint escenari de llegendes i narracions fantàstiques. A Collsacabra en tenim una bona mostra. Ramon i Vinyeta i Quirze Parés ens donen la seva visió de dos dels indrets més paradigmàtics.

La riera de les Gorgues

Des del seu naixement, al peu dels penyasegats d'Aiats, fins a ajuntar-se amb el Ter, al dessota de Casserres, desfà un desnivell de prop de mil metres en menys de quinze quilòmetres de recorregut, en el transcurs dels quals crea paisatges de feréstega i colpidora bellesa. El seu curs és un seguit de gorgs, sallents, colls, afraus i congostos que rivalitzen en escabrositat, fantasia i espectacularitat. Viarany de cabal constant i d'una empena abassegadora degut

al fort desnivell, ha erosionat durant milers d'anys els rampants rocosos del Collsacabra, obrint-hi solcs profunds que permeten dir que el seu curs, en alguns llocs, transcorre gairebé subterrani. Aquesta característica ha creat indrets de notable originalitat com la Foradada de Cantonigròs, la font de l'Esclop, la bauma dels Teixidors, el molí de la Bertrana, l'engorjat de la Barra de Ferro o la font de l'Esquei per citar-ne alguns.

La Foradada

Una carreta de garbes, per alta que fos, passaria sense dificultat, en el dir de la gent, per aquesta arcada immensa oberta en el cingle. Poseu-n'hi dues de carretes ben amuntegades, i crec que no quedareu malament. El lloc, d'una indescriptible salvatgeria és totalment tancat; una olla gegantina envoltada de muralles verticals, amb l'única sortida del propi camí de l'aigua. Al fons de l'impressionant amfiteatre es despenja la riera, des de l'alterós sallent per un abrupte esvoranc, i cau, tot esblenant-se, a un gorg pregon. A l'esquerra tenim la Foradada: una enorme cavitat natural oberta a la cinglera, per un antic esfondrament, segles ha. És grandiosa, la natural portalada, i al seu través s'hi veuen els arbres de l'altra banda. Quan la riera baixa forta, l'espectacle és corprenedor, i impressiona el brogit de la torrentera que es desploma escumejant, aixecant núvols de polsim d'aigua. Si s'escau ser-hi a l'hora precisa, quan el sol travessa el gegantí esbaldrec pel cantó de l'Esquirol i arriba al gorg, els escumalls s'il·luminen com una boira encesa i resplendent, i l'arc de Sant Martí s'hi pren.

VIURE A COLLSACABRA

Josep Pla

L'altiplà en forma de cassola de Collsacabra té una altura mitjana de mil metres. Aquesta alçària té una adequació molt plausible a les limitacions humanes: té tots els avantatges de la muntanya: l'aire fi, la pau profunda, la vida assossegada, la greu soledat, i, al mateix temps, és una altura que no us obliga a fer un paper heroic a cada pas per resistirla. Aquesta adequació explica, sens dubte, perquè, en aquest país, s'hi està tan bé; la petita, humil i compassada felicitat que semblen tenir totes les coses que hi viuen. La naturalitat del paisatge és constant i aquesta naturalitat, trobada sense buscarla i aconseguida sense forcejar, constitueix un dels encants més substancials del país. La conseqüència és immediata: a Collsacabra tot és sedant, graciosament posat, disposat elegantment. Viure-hi no té gens de mèrit: és un passar discret i amabilíssim. L'aire hi és fi, el país és sec, la calor no hi existeix. Les dues condicions bàsiques de l'estiueig: viure amb l'americana posada i dormir amb una flassada al llit, es donen, aquí, perfectament.

CANTONIGRÒS

Fortià Solà, Joan Triadú i Ramon Vinyeta

Els contorns

Els contorns de Cantonigròs, posat al cim de la carena de Padarneres, són bells i encisadors. Les alteroses fagedes de Montcau i del Puig del Bac fan de capçal a tot el terme, que gradualment s'abaixa vers Corcó i Sesgorgues. Arreu abunden les clotades riques de vegetació i bons pasturatges. I cada vessant té la seva font d'aigua fresca i gemada, que corre a ajuntar-se amb les seves germanes, en torrentols que aquí comencen i van a morir al Ter. Fonts d'anomenada són la del Faig, a la part alta, en un racó deliciós, apelfat de maduixers i de plantes oloroses, i la de l'Esclop, al fons mateix de la Gorga. Les altes torres i xalets poncellen i floreixen entorn del poble. I aquesta nota (mentre perduri el seny per part dels constructors dels edificis, procurant que no desdiguin d'aquest típic paratge rural), afegeix bellesa a la natural formosor de tota la contrada.

La llum

La característica de Cantoni és la lluminositat. Hi ha moments en ple estiu que a la tarda el bany de llum és tan intens i aclaparador que ho redueix tot a un gran silenci. L'espaiosa vista coberta de calitja; tota la línia de muntanyes, en diversos rengles, que forma un semicercle immens a l'horitzó, reposa immersa en la mateixa immobilitat estival. La posta es presenta amb un comiat encès. L'astre rei es retira més tard, s'enfila cap a tramuntana i posa de manifest el perfil d'unes muntanyes tan belles com gegantines. El Pedraforca i el Cadí,

gegants dels Pirineus, ens prenen l'esguard enmig de múltiples clars i diàfanes transparències. La gent surt a passeig; encara tot és calent. El crepuscle ja s'evoca en les noves olors i en la calma assossegada. Llavors, a poc a poc, la sequedat i la frescor de l'aire augmenten per moments, fins que el cel es torna viu i comencen a clavar-s'hi les estrelles. Al mateix temps s'encenen els llums de la plana i la fosca cobreix els boscos, les masies, les ermites i els perfils de les muntanyes. Quan entra de ple la nit, l'aire s'encalma i l'atmosfera s'ha netejat. La via làctia traça una corba de fantasia en la direcció aproximada del Montseny a Cabrera, al mig d'un cel immensament poblat, de petites llums tremoladisses.

Cantonigròs

Fortià Solà (fragment)

Poble amic, quin "garbo" ostentes
aquí dalt tan ben posat;
de quatre cases dolentes
n'has fet un carrer endreçat.
Les hi vas rentant la cara,
fins a prendre el sentit just,
i alguna de nova encara
n'alces, plena de bon gust.
Ets un bocinet de vila,
mig dels faigs i del rostoll;
tens una vida tranquil·la
sense tràfec ni soroll.
Al cap del carrer, la plaça,
i enfront d'ella, en primer lloc,
un xic alt i fet amb traça,
el bell temple de Sant Roc.
Encarat devers la Plana,
recolzat als puigs del Bac,
tens una posa galana
de minyó sa i ben plantat.
Els pobles de baix te miren,
quan te besa el sol morent,
i les fagedes sospiren
als acords suaus del vent.
I tornant de l'altra banda
canten en cada revolt
els teus camps plens de vianda,
els teus murs colrats de sol.
Tu, curós sols del teu viure,
no tens cap il·lusió més
que endreçar-te i que somriure
com un jove cabrerès.

BIBLIOGRAFIA

SOLÀ, Fortià. El Cabrerès. Barcelona, 1933.
TRIADÚ, Joan. El Collsacabra. Els cinquanta-cinc, 1956.
VINYETA, Ramon. Les Gorgues. Ed. Alpina. Barcelona, 1956.
NOGUERA, Antoni. Collsacabra. Ed. Selecta. Barcelona, 1964.
PLA, Josep. Guia de Catalunya. 2ª ed. 1971.
PARÉS, Quirze. La despoblació rural i les masies del Collsacabra. Fundació S.Vives, 1985.
PLA, Josep. Obra completa. Volum IX: Viatge a la Catalunya Vella. Destino, 2004.

SELECCIÓ, ADAPTACIÓ I LECTURA DE TEXTOS

Lurdes Planes i Sant-romà

PRESENTACIÓ

Marta Duñac i Masjuan

FOTOGRAFIES

Pere Portell i Barat i Fernando Benedicto i Dumall
Planetari de Madrid

ORGANITZACIÓ

Associació de Veïns de Cantonigròs